

proper names from the languages written in Latin script, as well as the pronunciation and writing of such names from languages written by other scripts. The major omission consists in the fact that the same mistakes can be found in the preceding three editions of the same work.

KRAJ SERBOKROATISTIKE

Velimir Piškorec

Leopold Auburger: *Die kroatische Sprache und der Serbokroatismus*. Ulm/Donau: Gerhard Hess Verlag, 1999. (Heiligenhofer Studien Nr. 7), 454 str.

“Glede definitivne povijesne propasti srbohrvaštine početkom devedesetih godina 20. stoljeća za nehrvatsku je južnoslavistiku postalo neizbježnim da promisli svoju dosadašnju ‘serbokroatistiku’ i dade prostora razvitku odgovarajuće kroatistike. Ta zadaća zasigurno nije laka. Nadalje, slom srbohrvaštine pridonio je daljnjem padu vjerodostojnosti određenih znanosti i njihovih tradicionalnih aktivnosti. Osvještavanje povijesti nastanka srbohrvaštine i u sklopu toga poglavito serbokroatistike stoga je isto toliko nužno kao i produktivan razvitak kroatistike kao filološke discipline.” (str. ix.)

“U skladu s ljudskom dalekosežnošću problema autoru ova tema nije bila samo filološkom. Bilo bi irealno ograničenje kad se ne bi uzela u obzir i filozofska te u određenom stupnju i teološka protega ove drame. Bez tih protega ne može se zamisliti ozbiljno “učenje iz povijesti”. No, bez tih protega nije moguć ni međuetnički razgovor, koji bio mogao rezultirati simbiotski plodnim jezičnim dodirima. Neka nastanak ozbiljnoga dijaloga iz duha istine bude plodom i ovoga djela.” (str. x.)

Početni i završni odlomak predgovora knjizi *Die kroatische Sprache und der Serbokroatismus (Hrvatski jezik i serbokroatizam)* njemačkoga slavista Leopolda Auburgera, dopisnoga člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sadržavaju ključne povijesne, etičke i stručne odrednice toga opsežnoga pregleda povijesti hrvatskoga jezika: 1. propast druge Jugoslavije kao države stvorene na ideologemu serbokroatistike kao i spomenutoga ideologema; 2. kritika inozemne slavistike u smislu neznatnoga ili nikakvoga tematiziranja političke dimenzije hrvatskoga jezika i aksiomatskoga preuzimanja paradigme serbokroatistike; 3. prinos afirmaciji kroatistike kao slavističke discipline; 4. interdisciplinarni pristup pitanju hrvatskoga jezika s filozofskoga i teološkoga očišta kao izraz solidarnosti s onim pripadnicima hrvatskoga naroda koji su

trpjeli braneći hrvatski jezik kao važnu sastavnicu hrvatskoga nacionalnoga identiteta; 5. zauzimanje za međuetnički dijalog “učenjem iz povijesti”.

Knjiga je podijeljena u četiri poglavlja. Uvodno poglavlje (1.–13.) posvećeno je jezičnim dodirima u povijesti Hrvata. U drugome se poglavlju, stožernomu (13.–350.) i najopsežnijemu, iscrpno opisuje razvitak hrvatskoga kao autonomnoga jezika u odnosu na ideologem serbokroatistike. Treće poglavlje (351.–406.) tematizira teorijske, metodološke i filozofske aporije u serbokroatistici, a zaključna razmatranja tvore četvrto poglavlje naslovljeno stihom Jovana Jovanovića Zmaja “Hrvat čuva sveti oganj na ognjištu svome”. Knjizi su dodani i bibliografija s oko tri stotine pedeset jedinica (425.–444.) te kazalo ime-na (445.–454.). U uvome prikazu ukratko ćemo orisati sadržaj tih poglavlja.

U uvodnome se poglavlju navode i sažeto karakteriziraju jezični dodiri hrvatskoga s latinskim, njemačkim, mađarskim i turskim jezikom, koji su u pojedinim hrvatskim područjima imali ulogu suvladajućih ili vladajućih jezika. No, za razliku od jezičnih dodira s tim jezicima koji nisu ugrozili opstanak hrvatskoga kao samostalnoga jezika, jezični dodir sa srpskim od početka 19. stoljeća bio je prijatnija opstanku hrvatskoga. “Od 2. polovice 19. stoljeća taj je jezični dodir programski provođen i ideološki racionaliziran. Njegov je krajnji cilj bilo izjednačavanje hrvatskoga i srpskoga sa srpskim kao konačnim ciljem.” Ovdje autor definira i pojam srbohrvaštine¹ (njem. *Serbokroatismus*): riječ je o programu hrvatsko-srpskoga jezičnoga dodira kao složenoj, jezično-povijesnoj i napose jezičnopolitički dinamičnoj cjelini. Cilj srbohrvaštine bio je samostalan “srpskohrvatski” jezik kao rezultat hrvatsko-srpskih jezičnih dodira nadziranih jezičnim planiranjem, pri čem je srpski trebao imati dominantnu ulogu. Kao sastavnice srbohrvaštine navode se: posrbljujuća, unitaristička jezična politika, pansrpstvo s ideološkim predznakom realnoga etničkoga i opcijski deklariranoga srpstva te velikosrpski vanjskopolitički ekspanzionizam. (5.) Zaplet hrvatske drame “srbohrvaštine” odigravao se, smatra Auburger, od 1835. godine kao početka ilirskoga pokreta na čelu s Ljudevitom Gajem pa do 1918. kao godine osnutka prve Jugoslavije kada je ta drama doživjela vrhunac. “U tom je razdoblju od hrvatske strane bilo puno protagonizma, koji se poslije glede državnopolitičke realnosti prve Jugoslavije prometnuo u odlučujući antagonizam.” (7.) Rasplet te drame završio je propašću druge Jugoslavije kao državno-pravnoga subjekta 1991. godine. Srbohrvaština

1 U ovom sam tekstu njemački nazivak *Serbokroatismus* prevodio *serbokroatizam* i *srbohrvaština*. Doduše, nazivak bi mogao značiti i ono što se naziva *srbizmom*, posuđenicom iz srpskoga. S obzirom na važnost Auburgerova djela i ove terminološke inovacije za diskurs o povijesti hrvatskoga jezika, valjalo bi stručno raspraviti o pogodnosti tih hrvatskih istovrijednica ili predložiti kakve druge nazivke.

je prodrla u povijest hrvatskoga jezika zahvaljujući povoljnim okolnostima pri izgradnji hrvatskoga književnoga jezika. Istisnućem čakavice već u ranome 17. stoljeću, odbacivanjem kajkavice od strane iliraca tridesetih godina 19. stoljeća te uzimanjem (i)jekavske novoštokavice kao dijalektne osnovice za književni jezik doduše nije dokinuto "načelo trojezičnosti", djelotvorno na interlektalnoj i intralektalnoj razini tijekom čitave povijesti hrvatskoga jezika. No, tom je odlukom srbohrvaštini pružena prilika za navezivanje na srpski jezik te omogućeno provođenje velikosrpske krilatice o svim štokavcima kao Srbima te deaktiviranje temeljnoga načela tronarječnosti hrvatskoga jezika. Raspadom druge Jugoslavije nestao je politički i povijesni teren djelovanja srbohrvaštine, a istodobno su se i u znanstvenoj javnosti počele razabirati fantomske i političko-fikcionalne značajke srbohrvaštine. Pojmovna i terminološka zbrka povezana sa srbohrvaštinom te njezino razmrsivanje imalo je dalekosežnu, paradigmatičnu relevantnost zbog njezine proširenosti i uvriježenosti ne samo u slavistici, nego i u lingvistici uopće, a napose u radovima s područja kontaktne lingvistike i sociolingvistike. Budući da je hrvatski jezik kao predmet znanstvenoga proučavanja tretiran uglavnom kao sastavnica "srpskohrvatskoga", neznatna je dijagnostička i prognostička relevantnost nehrvatske, "serbokroatističke" lingvistike i napose njezinih sociolingvističkih iskaza spram jezičnopovijesno važnih događaja tijekom posljednjih 50 godina na hrvatskome jezičnom području. Osim toga, smatra Auburger, mnogi su od tih radova u znanstvenoteorijskom smislu čiste krivotvorine. Takva je pak znanstvena situacija nastala nekritičkim preuzimanjem u prvome redu programatske i ideološke ideje srbohrvaštine te pripadne etnopolitičke i državopolitičke ideje jugoslavenstva, a velikosrpski program i ideologija hegemonijalnoga srpstva imali su izravan ili neizravan utjecaj na znanstvene aktivnosti, kao i tvorbu pojmovlja. Sve se to izrazito negativno odrazilo na znanstveno razumijevanje korpusnolingvističkoga i funkcionalnolingvističkoga odnosa između hrvatskoga, srpskoga, ali i bošnjačkomuslimanskoga. Činjenica što je u povijesti znanosti uopće mogla nastati takva stranputica Auburger tumači nedostatnim filozofskim temeljima spomenutih znanosti i filologija.

U drugome poglavlju Auburger ispisiuje povijest hrvatskoga jezika s aspekta srbohrvaštine navodeći kako njegova periodizacija nije korpusnolingvističko jezičnopovijesna ili pak književnopovijesna već problemskopovijesna, stoga što je srbohrvaština bila zaista postojeći problem koji je rezultirao ugrozom opstojnosti živoga hrvatskoga jezika. Stoga je njegova periodizacija povijesti hrvatskoga uvjetovana stvarnim povijesnim zbivanjima, a ne nekom konvencionalnom razdjelbom na apstraknoj kalendarskoj crti. Iz toga su razloga pojedina razdoblja međusobno povezana i isprepletena. Auburger ističe da je za njegovu periodizaciju sporedno pitanje kada je novoštokavski standard stekao nadregionalno značenje, za razliku od, kako navodi, Brozovića (1976.) i Mo-

guša (1991.)², u kojih je to središnje pitanje. Tu Auburger upućuje na nedostatno razlikovanje između fenomenološko-empirijskoga pojma “književnoga jezika” i ortolingvističkoga pojma “standardnoga jezika” te na njihove povijesnojezične veze. Temeljna značajka pojma “književni jezik” jest njegova veza sa stvarnim živim jezičnim sustavom, odnosno etničkom skupinom kao jezičnom zajednicom, u ovom slučaju s hrvatskim narodom (20.–21.). U slučaju hrvatskoga Auburger navodi potrebnim rabiti i pojam “standardnoga književnoga jezika”, ističući kako je “suvremeni hrvatski književni jezik u standardološkom smislu (i)jekavski novoštokavskoga tipa” (21.).

Auburger povijest hrvatskoga jezika dijeli u osam razdoblja. Prvo razdoblje traje od kraja 16. do sredine 18. stoljeća, a drugo od sredine 18. stoljeća do kraja četrdesetih godina 19. stoljeća. U oba razdobljima izgradnja svehrvatskoga književnoga i standardnoga jezika razvijala se u pozitivnome smislu. S obzirom na utjecaj srbohrvaštine bitne su sljedeće činjenice: 1. postupno ustaljivanje (i)jekavskoga-novoštokavskoga hrvatskoga kao isključive jezične norme; 2. ustaljivanje latinice uz postupno preferiranje slova s dijakritičkim znakovima umjesto dvoslova; 3. korpusna i funkcionalna izgradnja hrvatskoga opsežnom i visokovrijednom tekstotvornom djelatnošću, pri čem je u drugome razdoblju posebno važna terminološka djelatnost; 4. profesionalizacija filološke djelatnosti u područjima jednojezičnoga i višejezičnoga rječničarstva, unutarhrvatske sinonimike te slovníčarstva; 5. postupno učvršćivanje Zagreba kao zajedničkoga, svehrvatskoga književnoga i filološkoga središta; 6. postupno ostvarivanje jezičnopravnoga i jezičnopolitičkoga cilja – uporabe hrvatskoga u javnome životu, prosvjeti i poglavito u političkim i službenim funkcijama.

Ustaljivanje (i)jekavske novoštokavice kao hrvatske jezične norme dobro je došlo srbohrvaštini, s obzirom na činjenicu da je ona uvijek i isključivo bila usmjerena novoštokavski. U najmanju ruku neizravno su srbohrvaštini pogodovale i činjenice navedene pod točkama 2, 4, 5 i 6. Pitanje pisma pogodovalo je srbohrvaštini utoliko što je potonja uz ćirilicu prihvatila još i latinicu, a na hrvatskoj je strani postojala velika spremnost na dijalog zbog neriješene rasprave o pravopisu te nejasnih predodžaba i odluka, napose u pogledu primjenjivosti i dosega morfološko-etimološkoga, odnosno fonološkoga i fonetskoga načela. Činjenice navedene pod točkama 4, 5 i 6 neizravno su pogodovale srbohrvaštini

2 Brozović, Dalibor (1976.): *Die Entwicklungsetappen bei der Bildung des kroatishen neuštokavishen Sprachstandards 1750.–1900.*, Die Welt der Slaven, 21/2, str. 14.–27.; Moguš, Milan (1991.): *Povijesni pregled hrvatskoga književnog jezika*. u knjizi: *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika. Nacrti za gramatiku*, Zagreb (Djela HAZU, Razred za filološke znanosti. 63.).

utoliko što je hrvatska strana težila južnoslavenskoj, u prvome redu hrvatsko-srpskoj političkoj i etničko-jezičnoj interesnoj zajednici i savezništvu. S druge pak strane, bogata književna djelatnost na svim trima narječjima i tronarječno miješana smatrala se hrvatskom i u kasnijim razdobljima povijesti hrvatskoga jezika te se za njom uvijek posezalo kao argumentom protiv "uzurpatorskoga proglašavanja hrvatskoga jezičnoga blaga i književnosti srpskima" (25.).

Prevlast srbohrvaštine u trećem razdoblju (1850.–1918.) te njezin golem utjecaj na hrvatski jezik bio je moguć zbog jakoga odjeka na koji je srbohrvaština naišla u hrvatskih filologa i jezikoslovaca, publicista i nekih književnika te jezičnih pedagoga i planera. U tome smislu Auburger smatra znakovitom činjenicu što je Bečki književni dogovor potpisalo pet Hrvata, a uspješna promidžba jugoslavenske ideologije, s kojom se počelo još tridesetih godina u sklopu ilirskoga pokreta, pridonijela je ostvarivanju Bečkoga dogovora u Hrvatskoj šezdesetih godina 19. stoljeća. "Hrvatska strana uvelike je previdjela svesrpske i velikosrpske ciljeve sadržane u srbohrvaštini." (27.) Nositelji srbohrvaštine bili su hrvatski vukovci, a njihovo je djelovanje imalo za cilj usmjeriti razvitak hrvatskoga književnoga i standardnoga jezika prema srbohrvatskome cilju. To je djelovanje obuhvaćalo rječničko blago, slovnice, stilistiku, pravopis, ali i izostavljanje čakavske i kajkavske sastavnice.

Gotovo do samoga kraja četvrtoga razdoblja povijesti hrvatskoga jezika (1918.–1941.) srbohrvaština je bila prevladavajućom paradigmom u javnoj jezičnoj uporabi. Srbohrvaština je zadržala i pojačala svoj utjecaj iz trećega razdoblja u svim jezikoslovnim područjima, a napose u pravopisu i razvitku leksika te stručnoga nazivlja. U posljednjoj fazi četvrtoga razdoblja neposredno pred proglašenje Banovine Hrvatske i tijekom njezina postojanja naziru se prvi koraci rekroatizacije hrvatskoga jezika, koji se vežu uz filološko djelovanje Stjepana Ivšića, Blaža Jurišića i Mate Ujevića.

Peto, najkraće razdoblje povijesti hrvatskoga jezika Auburger smješta u vrijeme postojanja Nezavisne Države Hrvatske (1941.–1945.) smatrajući to razdoblje iznimno važnim za razvitak hrvatskoga. Usprkos činjenici što je odnos prema posuđenicama i tuđicama bio prožet krajnjim ideološkim pohrvaćivanjem, njemački slavist navodi važne pomake u smislu rekroatizacije hrvatskoga i jezične politike kao što su pozitivno vrjednovanje hrvatske tronarječnosti, uporaba hrvatskoga u svim područjima službene uporabe, potvrđivanje i odvajanje glotonima *hrvatski jezik* od srbohrvaštine.

Prema Auburgeru granični su događaji šestoga razdoblja povijesti hrvatskoga jezika u odnosu na srbohrvaštinu završetak Drugoga svjetskoga rata (1945.) i *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika* (1967.). Središnjim događajem toga razdoblja smatra se Novosadski dogovor (1954.), preko kojega se srbohrvaština kanila približiti cilju ostvarenja jedinstvenoga jezika

u kojem se...
navodi se...
razdoblje...
književnog...
skoga jezika...
vito kao s...
kroatistike...

Sedmi...
počinje...
Republika...
jezika u...
toga razd...
mosta i...
područja...
zikoslov...
pana Ban...

Osmi...
Riječ je...
šlosti" č...
osmo raz...
smislu s...
prijelazn...

Treće...
filozofsk...
snolung...
i srpski...
štokavsk...
aktualiza...
pobučila...
nim zajed...
mogućnos...
skim i ve...

U ling...
skome jez...
koje nisu...
rakterizir...
nošću ma...
glotonim...
odnosno...
tacijom:...

u kojem bi prevladavao srpski. Kao središnje filološko glasilo toga razdoblja navodi se časopis *Jezik*, a kao vodeći hrvatski filolog Ljudevit Jonke. U tome razdoblju važna je bila i uloga mnogobrojnih iseljenih Hrvata koji su svojim književnim i publicističkim djelovanjem održali vitalnost i suvremenost hrvatskoga jezika, oslobođenoga serbokroatističke cenzure. Iseljeni Hrvati, poglavito kao slavisti na inozemnim sveučilištima, značajno su pridonijeli i razvitku kroatistike, ispravljajući serbokroatistička iskrivljavanja.

Sedmo razdoblje povijesti hrvatskoga jezika pod utjecajem srbohrvaštine počinje objavljivanjem *Deklaracije* i traje sve do raspada SFRJ i utemeljenja Republike Hrvatske 1991. godine. Osim tematiziranja problematike hrvatskoga jezika u vrijeme Hrvatskoga proljeća, Auburger navodi i kroatističke dosege toga razdoblja – utvrđivanje položaja hrvatskoga književnoga jezika kao samostalnoga jezika i izradu temeljnih standardoloških i deskriptivnih djela iz područja pravopisa, fonologije, leksikografije i dijalektologije. Vodećim jezikoslovcima toga razdoblja njemački slavist drži, uz Ljudevita Jonkea, Stjepana Babića, Dalibora Brozovića i Radoslava Katičića.

Osmo, aktualno razdoblje povijesti hrvatskoga jezika počelo je 1991. godine. Riječ je o razdoblju u kojem je “jezičnopolitička srbohrvaština tek avet iz prošlosti” čiji dezinformacijski učinak još nije do kraja uklonjen. Autor smatra da osmo razdoblje ima dvojaku funkciju u jezičnopovijesnome i znanstvenopovijesnome smislu: s jedne strane ono je kraj drame srbohrvaštine, s druge pak strane ono je prijelazno razdoblje prema novome u razvitku hrvatskoga jezika i kroatistike.

Treće poglavlje Auburgerove knjige bavi se teorijskim, metodološkim i filozofskim aporijama srbohrvaštine. U potpoglavlju naslovljenome *Korpusnolingvistički uvjetovana i politički motivirana “iluzija bliskosti” hrvatskoga i srpskoga* Auburger iznosi i obrazlaže tezu da je korpusnolingvistička bliskost štokavske sastavnice hrvatskoga jezika sa srpskim od 19. stoljeća svako toliko aktualizirala svoj konflikti potencijal. U mnogih je utjecajnih Hrvata ta iluzija pobudila romantičarsku i pojmovno nerealnu težnju za hrvatsko-srpskim jezičnim zajedništvom i jedinstvom. U Srba je pak ta varka izazvala precjenjivanje mogućnosti posrblijanja čitavoga štokavskoga područja u skladu sa svesrpskim i velikosrpskim programom.

U lingvističkim i filološkim radovima te uopće u svekolikome hrvatsko-srpskome jezičnome dodiru srbohrvaština je operirala apstraktnim mogućnostima koje nisu imale podlogu u hrvatskoj jezičnoj zbilji. Auburger serbokroatistiku karakterizira kao isključivo ideološku, a ne filološku znanost, nazivajući je “zna-nošću moći”. Pojmovna i terminološka zbrka što ju je stvorila srbohrvaština glotonimima poput *srpskohrvatski*, odnosno *hrvatskosrpski*, *srpski ili hrvatski*, odnosno *hrvatski ili srpski*, otežala je znanstveni dijalog i rezultirala dezorijentacijom i dezinformacijama o položaju hrvatskoga kao samostalnoga jezika.

Teorijske i pojmovne poteškoće u određivanju samostalnosti kojega jezika sa stajališta jezikoslovlja izašle su i iz manjkavosti pojedinih lingvističkih pristupa koji se temelje na uzimanju u obzir strukturno-korpusnih osobina kojega jezika i zanemarivanju povijesnih i kulturnih aspekata te isključivanju intinutivnoga jezičnoga osjećaja pojedine jezične zajednice. Posebnu vrstu prikriivanja ideološke pozadine nijekanja samostalnosti hrvatskoga jezika Auburger vidi u spretnome baratanju sociolingvističkim i kontaktnolingvističkim pojmovima kao što su *autonoman jezik (Einzelsprache)*, *varijanta*, *bicentrični i pluricentrični jezik*, *jezik autonoman po izgrađenosti (Ausbausprache)* i *jezik autonoman po strukturnoj distanci (Abstandssprache)*, *dijalekatni dijasistem*. Svaki od tih pojmova Auburger iscrpno raščlanjuje glede primjene na pitanje hrvatskoga i srpskoga jezika. Da bismo prikazali način na koji Auburger analizira zlorabu tih pojmova od strane srbohrvaštine, ovdje ćemo opisati njegovo tumačenje nedosljedne primjene Klossove teorije o razredbi samostalnih jezika.

Auburger smatra da je Klossova teorija razredbe autonomnih jezika na jezike autonomne po izgrađenosti i jezike autonomne po strukturnoj distanci primijenjena na slučaj hrvatskoga i srpskoga tako što se “srpskohrvatski” prema van smatrao jezikom autonomnim po strukturnoj distanci, a prema unutra po dvjema izgradivim varijantama. Do takve primjene došlo je odvajanjem hrvatskoga jezika od hrvatske jezične zajednice i isključivanjem složene sinkronijske i dijakronijske dijalekatne stvarnosti hrvatskoga. U predikatno-logičkome smislu Klossova dvodjelba autonomnih jezika nema jedinstvenoga kriterija: pojam jezika autonomnoga po strukturnoj distanci jest relacijski i poredbeno-razdjelbeni pojam – neki je jezik strukturno udaljen uvijek u odnosu na koji drugi jezik. S druge pak strane, jezik autonoman po izgrađivanju u logičkome je smislu jednočlani predikat, a u jezikoslovnome funkcionalan pojam. Jezici autonomni isključivo po izgrađenosti uvijek imaju svoj *referentni jezik (Bezugssprache)*. U slučaju, primjerice, makedonskoga, bugarski je referentni jezik u prvome redu u dijakronijskome smislu pa je referentnost asimetričan odnos i odnosi se na činjenicu da je makedonski nastao razvitkom iz bugarskoga dijalekta. U sinkronijskome smislu odnos referentnosti između bugarskoga i makedonskoga bio bi simetričan, jer je riječ o funkcionalnoj izgradnji već postojećih samostalnih jezika. Dosljedna primjena Klossove teorije, smatra Auburger, rezultirala bi zaključkom kako su srpski i hrvatski dva samostalna jezika imajući u vidu njihov stupanj izgrađenosti u 20. stoljeću. Uzme li se pak u obzir visok stupanj izgrađenosti hrvatskoga prije 20. stoljeća, nedostatna izgrađenost srpskoga i navodno neznatan strukturni odmak spram hrvatskoga, zaključak bi bio da se srpski jezik kao jezik autonoman po izgrađenosti razvio iz hrvatskoga. Taktika srbohrvaštine sastojala se dakle u ignoriranju osobitih hrvatskih struktura te supostavi srpskoga i hrvatskoga isključivo na razini štokavskoga. S obzi-

rom na stalnost svojatanja štokavskoga kao srpskoga od strane srpskoga jezikoslovlja, Auburger smatra da se u konačnici htjelo hrvatskomu jeziku oduzeti njegov funkcionalno najizgrađeniji dijalekt. I u raspravi o varijantama tabuizirao se dijalekatni aspekt, a razlike između srpskoga i hrvatskoga tematizirale su se na mnogo nižim razinama, dovoljno udaljenima od sustava općega hrvatskoga, kako bi se prikrla lingvistička i filološka neodrživost srbohrvaštine.

U završnome potpoglavlju četvrtoga poglavlja Auburger se bavi spoznajno-teorijskim, praktičnofilozofskim i metafizičkoantropološkim problemima povijesti hrvatskoga jezika u svjetlu srbohrvaštine. Kao spoznajnoteorijske pretpostavke koje su rezultirale objektivno promašenim nazivkom "srpskohrvatski jezik" Auburger navodi: pozitivizam u gnoseološkome i metodološkome smislu, nominalizam u semiološkome smislu, ekstencionalizam u predikatnologiškome smislu te decisionistički i legalistički volutarizam u političkome smislu.

U četvrtome, zaključnome poglavlju *Hrvat čuva sveti oganj na ognjištu svomu* Auburger razmatra odnos etniciteta, jezika i domovine u Hrvata, smatrajući kako je jezičnopolitička srbohrvaština ugrožavala opstanak samostalnoga hrvatskoga jezika, a u sudjelovanju s jugoslavenstvom kao etnopolitičkom i državnopolitičkom sastavnicom ugrožavala i opstanak Hrvata kao etnije, hrvatske kulture te domovine Hrvatske. U tome poglavlju Auburger jezikoslovac ustupa mjesto Auburgeru (moralnomu) teologu koji reflektira o ulozi Katoličke crkve u Hrvata kao korektivne institucije koja je pomogla hrvatskomu narodu pri očuvanju njegova vjerskoga i moralnoga profila. Njezina je uloga bila to važnija jer je antihrvatska politika u objema Jugoslavijama bila protuhrvatska i u tome smislu. Auburger navodi kako su tada laž, kleveta i dezinformacije bili uobičajeni i ritualizirani, a neprestano se poticala mržnja prema Hrvatima. Tematizira se i pitanje rodoljublja i mržnje, navode se riječi kardinala Kuharića s kraja 1991. o neosvećivanju, ali i citat Dobrice Ćosića iz njegova romana *Deobe* gdje se laž određuje kao vid patriotizma. S metafizičko-teološkoga očišta obrađen je i pojam domovine kao "model prošloga i budućega raja", uz zaključno upućivanje na činjenicu kako je svaka domovina u suvremenome svijetu izložena dvojakim opasnostima: onima koje izlaze iz stajališta i ponašanja njezinih stanovnika te onima koje prijete izvana. Auburger smatra da su obje vrste opasnosti aktualizirane u povijesti Hrvata u svezi sa srbohrvaštinom i jugoslavenstvom.

Auburgerova povijest hrvatskoga jezika u odnosu na srbohrvaštinu vrijedan je i opsežan prilog njemačke slavistike proučavanju povijesti i sadašnjosti hrvatskoga jezika, koji bi nesumnjivo trebalo prevesti na hrvatski. U isti mah ta je knjiga i primjer nove jezikoslovne interdisciplinarnosti i uosobljenoga znanstvenoga diskursa, gdje se lingvistika susreće s filozofijom, sociologijom, historiografijom, književnom teorijom, etnologijom, politologijom, antropolo-